
Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român – „Astra” Ce a fost? Ce este? Ce vrea să fie?

---

de Ion AGÂRBICEANU

Necesitatea din care a răsărit «Astra»

În anul acesta, “ASTRA” noastră își prăsnuiește 75 de ani de existență, o vârstă venerabilă la care au ajuns puține asociații și întreprinderi românești. S-a spus demult cuvântul puțin măgulitor, cuprinzând însă un dureros adevăr: “Românul e greu de pornit, că de lăsat se lasă ușor”. Prin el se arată că multe lucruri bune le începem cu greu, după multe îndemnuri ale oamenilor luminați și însuflețiți și că, după ce le începem, le lăsăm baltă în foarte scurtă vreme. Cu alte cuvinte: noi românii nu am avea tăria să urmărim până la desăvârșire o lucrare bună, o dată începută.

Vieața de trei sferturi de veac a “ASTREI” desminte însă vorba ce ni s-a schimbat în poreclă și munca ei de șaptezeci și cinci de ani ne îndreptățește să spunem: Lucrurile bine pornite, sănătos întemeiate, cuminte pregătite, românul le duce la bun sfârșit. Lăsăm cu ușurință în baltă începuturile unor acțiuni născute dintr-o însuflețire trecătoare, de-o clipă, sau pe acelea cari nu au rezistat unei critice mai serioase. Suntem un popor lesne înțelegător, care pricepe repede ce se poate și ce nu se poate, ce ne poate fi folositor în adevărat, ori numai la părere. Dovada o avem în lupta necurmată, pe care poporul nostru a purtat-o prin toate veacurile pentru cele mai mari bunuri naționale: lege, limbă și moșie. El a dat dovadă de statornicie în cele bune.

Înainte cu 75 de ani, românii de la apusul Munților părinți și-au dat seama că legea și moșia nu se mai pot apăra numai cu arma în mână și cu traiul deschilinit, izolat, de toate popoarele înconjurătoare, ci mai ales cu arma cea nouă, a culturii. În revoluțiile lui Horea și Avram Iancu sabia – deși vitează – s-a adevărit neîndestulătoare în lupta pentru drepturile poporului român. Cele două mari și crâncene asalturi împotriva asupritorilor, au fost frânte, unul pe roată la Alba Iulia, al doilea în singurătățile munților Zarandului.

Tăria veacurilor trecute – izolarea, trăirea prin tradiție – s-a adevărit, pe de altă parte, neputincioasă față de asaltul culturilor streine. Prin slova, cartea, cultura streină, se

furișau în sufletele românești gândirea, simțirea, idealul de viață al popoarelor streine conlocuitoare, mai luminate decât iobagul român și preotul lui. Sute de ani înaintea veacului al 19-lea, streinii ne amenințau legea, credința; de la această dată încoace ne amenințau limba și naționalitatea.

Înaintășii noștri de acum 75 de ani, după ce s-au trezit din amețeala produsă de dezastrul revoluției din 1848/49, au înțeles că dreptatea poporului românesc nu se poate dobândi fără luminarea poporului, fără încercarea și lupta de a-l ridica, pe o treaptă culturală cel puțin egală cu aceea a popoarelor conlocuitoare.

Ei au înțeles că puterea minții, a simțirii, a voinții, a spiritului de jertfă, crește prin cultura cea adevărată, ca și puterea economică, elanul de luptă și de rezistență. Și s-au gândit să dea poporului acest mijloc prin care însușirile bune ale sufletului românesc să se trezească și să sporească.

Însuși Avram Iancu s-a gândit, în testamentul său, la acest nou mijloc de luptă națională – al culturii, – când și-a lăsat întreaga avere pentru înființarea unei Academii de drept românesc.

Gândul marelui Tribun și vizionar l-au realizat în altă formă, întemeietorii «Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român», nemuritorii mitropoliți Andrei Șaguna și Alexandru Șuluțiu, într-o credință cu cei mai de seamă cărturari ai vremii George Barițiu, Timotei Cipariu, Iacob Bologa, Ion Pușcariu, Vasile Pop și alții.

Programul întemeietorilor

După revoluția din 1848/49, românii de la apusul Carpaților s-au văzut rămași singuri, la propriile puteri, așa cum – de altfel – au fost lăsați chiar în vremea revoluției, deși ei s-au ridicat împotriva dușmanilor împăratului din Viena, cari în aceeași vreme erau dușmanii lor seculari: Ungurii. Puținele raze de lumină din vremea absolutismului s-au întunecat în grabă și prin structura politică a dualismului, românii au fost lăsați pe mâna puterii de Stat unguresc. Astfel, noi nu aveam să trăim numai din propriile puteri, ci pe acestea trebuia să le apărăm împotriva puterii de Stat, din deceniu în deceniu mai dușmănoasă față de noi.

Creșterea puterilor spirituale și economice ale poporului român, pentru a putea rezista și lupta – a ajuns astfel o poruncă a înseși existenței noastre ca neam.

Păstrarea sufletului național cu virtuțile lui, nu mai putea fi asigurată numai prin Biserică și nici chiar prin școala românească, abia înfiripată. Trebuia o lucrare de trezire și de creștere a sufletului național în întreg poporul, era lipsă de făurirea unei conștiințe naționale care să adune într-un mănunchiu, să solidarizeze pe toți românii de la Apusul Carpaților, ca într-o cetățuie sau într-o tabără de luptă.

Aceste două porniri ale vremii au intrat ca postulate principale în programul întemeietorilor: creșterea puterilor sufletului național prin luminarea minții cu cunoștințe folositoare și îndrumări etice, cari să-l ajute și la câștigarea unor mai bune condiții materiale de trai; și făurirea unei sensibile conștiințe naționale care să solidarizeze pe toți

românii în jurul ueni credințe, a unui ideal comun suprem, față de care să se întunece interesul particular, de clasă, ori confesional.

S-a simțit nevoia ca aceia cari s-au lăudat că sunt fiii Romei o jumătate de veac și au făcut o revoluție în tărnia acestei convingeri, să ducă ideea mântuitoare cu un pas mai departe. Adică în vremuri normale, de pace, să gândească, să creadă, să simtă, să acționeze ca un singur popor, care să-și găsească drumul lui și să înainteze pe el. Deci, o nouă izolare de alte neamuri, dar aceasta conștie.

În aceste două idei, două postulate fundamentale, se cuprinde întreg programul fundatorilor «ASTREI». El este așa de vast, așa de larg cuprinzător, încât nu a putut fi epuizat până în ziua de azi. În afară de aceasta, conștiința națională luptătoare, tot mai prigonită din deceniu în deceniu, pe câmpul de activitate politică, a trebuit să aibă asigurat un loc de refugiu, în familie. Intemeietorii s-au gândit că acest adăpost trebuie să fie tot «ASTRA».

De aceea, Asociațiunea noastră a fost, de la începuturile ei, nu numai culturală, ci și națională.

Mijloacele de realizare a programului.

Mijloacele culturale întrebuițate de «ASTRA» în deceniile de până la unire sunt cele în general folosite și de societățile culturale și naționale ale altor popoare. Ele sunt însă întâia oară puse în aplicare la românii de la apusul Carpaților, dintre toate ținuturile locuite de români.

Pentru poporul de la sate

Dându-și seama de însemnătatea și folosul cărții și a gazetei scrise pe înțelesul poporului, «ASTRA» a luptat împotriva analfabetismului întemeind școli pentru adulți pe sate, cu ajutorul învățătorilor și al preoților; a premiat și a publicat Abecedare pentru adulți; a răspândit în popor biblioteci sătești și cele dintâi case de citire, case culturale. A înființat Biblioteca populară a Astrei, publicație periodică. A răspândit gratuit gazete pentru popor. În Biblioteca populară a publicat lucrări de istorie națională, religioase, economice, de literatură populară. Coborând la sate prin conferențiarii săi, Duminicile și sărbătorile a vorbit poporului, despre tot ceea ce-l putea interesa și-i putea folosi: igienă, sănătate, bunele moravuri, economie rațională, pomărit, stupărit, creșterea vitelor, nutrețuri artificiale, cooperative și bănci populare. A împărțit altoi, animale de soi nobil, pentru reproducție.

A aranjat expoziții de copii cu premii, expoziții de lucru de mână de la sate, propagând sănătatea rasei și păstrarea tradițiilor naționale în port, cântec, dans.

A ținut conferințieri pentru economie și cooperatie, la sate. A combătut alcoolismul și toate viciile din popor.

A înjghebat cele dintâi reprezentații teatrale la sate, cu elemente localnice și cele dintâi coruri.

Și mai presus de toate, a făcut cu orice prilej educație națională, trezind conștiința națională și vărsând în ea încrederea și mândria de rasă.

Munca aceasta de reală și nobilă culturalizare a maselor populare, să nu uităm că începuse într-o vreme când în alte ținuturi locuite de români încă nu se gândiră intelectualii să coboare în mijlocul poporului, pentru luminarea și înfrățirea cu el în necazuri ca și în bucurii.

Pentru intelectuali

«ASTRA» s-a înființat de la început, pentru întreg poporul românesc de la vestul Carpaților, nu numai pentru o clasă intelectuală: poporul de la sate. Și pătura intelectuală avea nevoie de cultură națională, – o mare parte a ei fiind ieșită din școli streine. De aceea, ea a înființat îndată revista «Transilvania», în care se publicau studii istorice, filologice, literare și se discutau problemele culturale ale vremii, după pilda revistelor din Țările Românești. Se sprijineau și se premiau cărți de literatură. S-a înființat Biblioteca ASTREI, pentru intelectuali. Sub patronajul «ASTREI» s-a publicat cea mai completă Enciclopedie Română de până azi.

Afară de acest teren de activitate, pentru intelectuali, ASTRA a organizat conferințe la orașe din domeniul culturii generale; i-a trimis pe intelectuali, conferențieri la sate, schimbând pe unii în adevărați apostoli. A înființat la sediul central în Sibiu, o Bibliotecă respectabilă, un muzeu, a cărui glorie azi sunt cartoanele lui Oct. Smigelschi. A înființat o Școală medie de fete, cu internat, o școală de menaj. A sprijinit turneele artistice făcute de artiști din Țara românească liberă, îndeosebi turneele soților Zaharie Bârsan.

Decenii întregi, «ASTRA» a îmbinat teren de activitate culturală pentru intelectuali dornici de a-și spori cunoștințele câștigate în școală și de a le împărtăși întregului popor.

Pentru popor și pentru intelectuali

Unul dintre meritele principale ale activității culturale-naționale a «ASTREI» a fost solidarizarea tuturor păturilor sociale ale neamului românesc din vechea Ungarie, contribuind în largă măsură la acea unitate de simțire în toate acțiunile mari cunoscută sub numele «de la Vlădică la opincă».

Prin coborârea permanentă a intelectualilor în mijlocul poporului, prin serbările culturale de proporții festive cu prilejul adunărilor generale ale Despărțămintelor, prin memorabilele festivități de la Congresele generale ale «ASTREI», intelectualii rămâneau în continuu contact cu poporul din care s-au ridicat, rămânând instrăinați de el. Iar poporul a ajuns întâia oară să se încreadă în «domni», – domni ai lor în opoziție cu vechii stăpâni de pământ, – și să fie mândru de odraslele ieșite din el. Mai înainte preoții singuri se bucurau de această încredere.

Adunările generale ale Despărțămintelor unde țărani și intelectuali se prindeau în aceeași horă românească și cinsteau un pahar de vin la aceeași masă, cântând aceleași cântece, au contribuit în mare măsură la solidaritatea națională, care a fost un element principal de rezistență în luptele naționale. Congresele generale ale «ASTREI» au fost, în curs de decenii, nu numai manifestări culturale și naționale, prilej de întâlnire a

românilor din toate regiunile Ardealului și Banatului, ci și prilejuri de consfătuiri politice, de discuții, de planuri de luptă pentru conducătorii cari, altfel și altădată, nu se puteau aduna în număr atât de mare.

După fiecare Congres general al «ASTREI», cei cari participau sau cari citeau în ziare discursurile ținute și discuțiile ce au avut loc, rămâneau cu conștiința și mândria națională sporite.

Umilința și slugărnicia de vechi iobagi se topea tot mai mult în sentimentul demnității naționale.

Activitatea și realizările «Astrei» după Unire

Am rezumat în cele de mai înainte activitatea și realizările «ASTREI», înainte de Unire. Am dat un rezumat mai vast al activității sale din motivul că, pe toate câmpurile de activitate enumerate, «ASTRA» a continuat să lucreze și după Unire. Din două motive ușor de înțeles. Întâiul: mijloacele de propagandă culturală întrebuințate în trecut sunt de natură de a putea fi întrebuințate în trecut sunt de natură de a putea fi întrebuințate încă multă vreme. Al doilea: nici unul din acestea mijloace nu a putut fi epuizat în trecut, puterile «ASTREI», mai ales mijloacele materiale, nefiind suficiente pentru această epuizare. Nu a afirmat nimeni și mai puțin noi, că în toate ramurile de activitate enumerate mai înainte, «ASTRA» ar fi putut lucra prea mult. Unele au fost abea atinse. Pomenim, spre pildă, corurile și reprezentațiile teatrale sătești; sau expozițiile de artă țărănească; sau o solidă inițiere în agricultura rațională etc.

Programul cultural al fundatorilor era așa de mult cuprinzător încât nici azi, nici peste decenii, el nu va putea fi umplut. Luminarea și îndrumarea maselor țărănești întru creșterea puterilor spirituale și etice pe de-o parte și înarmarea lui prin cultură pentru un mai rațional și omenesc trai material, – solidarizarea națională printr-o conștiință mereu sensibilă și trează, pentru atingerea acestor scopuri mereu actuale.

S-a crezut de către unii după înfăptuirea unității naționale că Statul român, Statul național, va putea lua locul Asociațiunii noastre și a altor asociații de acest fel, de pe întreg cuprinsul țării. Că grija culturii naționale, a culturalizării maselor, o va avea și împlini în viitor Statul național. Că «ASTRA», ca și alte societăți culturale, nu mai are nici un rost de existență. Convingerea aceasta, apoi preocupările intens materiale, ca în oricare nouă așezare de țară, au făcut ca în primii ani după Unire multă lume să nu se mai intereseze de «ASTRA», să nu-i mai dea nici un concurs, ba dimpotrivă să fie atacată.

Totuși, conducerea «ASTREI» și-a continuat drumul și în primii ani grei de după Unire, convinsă că menirea ei nu s-a sfârșit, ci că, dimpotrivă, crescând orizontul posibilităților de realizări culturale, e nevoie să-și lărgească și cadrele, să-și revizuiască programul căutând cari puncte ale lui au devenit mai actuale odată cu înfăptuirea unității naționale. Nu au trecut mulți ani și societatea românească a înțeles că Statul național nu poate să satisfacă toate necesitățile de cultură și că inițiativele particulare sunt cel mai mare sprijin al Statului național în opera de luminare a maselor.

Astfel, după Unire, «ASTRA» și-a dat un nou Statut, o nouă organizare, cu Despărțăminte pe județe și plăși, cu centre culturale în comune, prevăzându-se și decentralizarea pe provincii, în vederea unei cât mai bogate activități culturale în viitor. Această organizare poate fi socotită ca model pentru orice activitate culturală pornită de o inițiativă particulară. După Unire, «ASTRA» a reușit să aibă câteva organizații județene cu activitate atât de intensă încât toate despărțămintele ei dinainte de Unire nu au putut arăta într-un an rezultatul pe care-l dau două-trei despărțăminte județene.

După Unire, «ASTRA» a luat contact cu alte societăți culturale românești și pentru întâia oară în vieța ei, a descins cu tot fastul în București, prilejuind serbări culturale și de înfrățire românească neuitate. La Congresele ei au participat oficial celelalte societăți culturale și la dorința Basarabenilor a ajutat înființarea regionalei «Astra basarabeană», care a luat în scurt timp un mare avânt prin membrii localnici, după ce mai înainte au dat greș toate încercările altor asociații similare de a organiza culturalicește satele Basarabiei. Tot după Unire s-a înființat și un Despărțământ, o regională dobrogeană a «ASTREI».

Cu prilejul jubileului lui Avram Iancu, ASTRA a organizat marile serbări de la Câmpeni și Vidra, în prezența președintelui ei de onoare, regele întregitor de neam, Ferdinand I. A înființat Muzeul «Unirii» la Alba-Iulia și Muzeul «Avram Iancu» în casele Craiului Munților.

În libertate, «Astra» a început să respire larg, să treacă la acțiuni de linii mari, așa cum se și cuvenea în noile împrejurări.

În 1930 a convocat și a condus marele Congres cultural din Sibiu, la care au participat toate societățile culturale din România, sesizată de o mare problemă arzătoare și azi: Colaborarea și armonizarea activității acestor societăți, pe termenul repartizării muncii și a câmpului de activitate pentru fiecare.

Continuând din an în an, cu puteri sporite, activitatea sa culturală, mijloacele din trecut, «ASTRA» nu a încetat să pipăie nevoile actuale cele mai arzătoare ale satelor și orașelor. Și ce a izbit, după război, mai întâi atențiunea sa?

Sănătatea primejduită a poporului, întors după patru anu de pe fronturi – vechea grijă a «ASTREI», pentru sănătatea nației, a îmbrăcat acum forma unui imperativ de conservare națională a Statului Român printr-un popor român sănătos. Asigurarea viitorului României mari atârână în primul rând de vitalitatea biologică a poporului. De aceea, ani de-a rândul, după Unire, Astra, prin secția sa medicală și biopolitică a deschis o adevărată cruciadă împotriva bolilor molipsitoare, încât la un moment dat unii se temeau ca «ASTRA» să nu se schimbe într-o instituție medicală. Dar, era și mai este încă, tocmai activitatea de care are mai mare nevoie poporul întors din molimele războiului. «Astra» a făcut consultații pe teren, în echipe de medici a stat săptămâni întregi în mijlocul poporului, a examinat multe mii de bolnavi și le-a dat îngrijiri.

Tot sub raportul sănătății naționale, pentru creșterea unor generații viguroase, «Astra» a organizat subsecția de Educație care ne-a dat admirabila organizare a tinerimii de la sate în «Șoimii Carpaților». Pentru această educație e aproape terminat la Cluj cel mai modern Stadion. Această organizare are ca deviză: Suflet sănătos în trup

sănătos și nu e a se confunda cu alte organizații pur sportive. «Șoimii» au coruri, dau reprezentații teatrale etc.

În anii de după război, «ASTRA» a adus pentru întâia oară să se producă la oraș, corurile și echipele teatrale sătești. Tot după Unire, «ASTRA» a schimbat cadrul descinderilor intelectualilor la sate, plasând acum conferințele de obicei în cadrul unui festival cultural, a însoțirii ei de proiecțiuni, a împărțirii de altoi, a consultațiilor pe teren, a vizitării locuințelor țărănești sub raport igienic; a ajutat la ridicarea caselor culturale, a sporit și a îmbogățit bibliotecile populare, a răspândit cartea bună, prin Secretariatul Secțiilor, a colaborat continuu la presa populară, cu articole de îndrumări în diferite ramuri ale vieții. A îmbogățit Muzeul și Biblioteca centrală, a continuat tipărirea revistei «Transilvania», «Biblioteca pentru intelectuali», «Biblioteca populară», a editat diferite lucrări de popularizare a științei în biblioteca singuraticilor Secțiuni.

Pornind de la nevoile actualității, „ASTRA” a sporit, în anii din urmă, publicațiile sale cu „Buletinul eugenic și biopolitic”, cu marea revistă publicată în limba franceză „Revue de Transylvanie” în care se combat științific argumentele revizionismului maghiar; a ajutat la editarea revistei de cultură generală „Gând românesc”.

În aceeași vreme, „ASTRA” a utilizat mereu și toate mijloacele de culturalizare dinainte de război, înzecind și însutind conferințele populare și pentru intelectuali etc. Conducerea centrală a ținut un contact tot mai strâns cu Despărțămintele, cei din urmă doi președinți vizitându-le pe toate, înafară de alți membri ai comitetului central.

În acest scop, „Transilvania” și-a schimbat cuprinsul, ca de-atâtea ori în viața „ASTREI”; azi publică material despre tehnică „zisă” culturală, material unitar pentru conferințe, îndrumări etc.

Între principalele preocupări și realizări ale ultimilor ani din viața „ASTREI” jubiliare, mai trebuie să pomenim următoarele:

Prin Secțiile sale științifice-literare a luat parte activă la alcătuirea și discutarea proiectului de lege pentru organizarea culturală; a ținut cursuri serale, pentru meseriași și industriași, a inițiat cercetări științifice asupra unor probleme de mare importanță pentru românism, cum sunt: depopularizarea Banatului, cercetarea originii populației din Secuime și elaborarea unui program de muncă în regiunea securizată, program care să angajeze Statul, autorități locale, partide politice, Bisericile naționale și inițiativa particulară reprezentată prin „ASTRA”. Tot în ultimii ani, conducerea a înțeles să revină la cultul trecutului în clasa tinerimii, luând inițiativa adunării materialului care privește acest trecut și evocând figurile luptătorilor de altădată.

Se străduiește aceeași conducere de a se putea înființa o regională a Astrei proprii Banatului, în primul rând pentru combaterea depopulării lui.

Tot o realizare a ASTREI din ultimii ani sunt Școlile țărănești, cari, în 1936, s-au organizat peste 30 de bărbați și două femei. Din simpla înșirare a celor de mai sus oricine se poate convinge cât de fără temeii au fost acuzele ce s-au ridicat uneori împotriva ASTREI pe motivul că „stagnează”, că nu muncește, – acuze pornite chiar din rândurile intelectualilor, cari după Unire nu i-au mai dat „ASTREI” nici un concurs moral, nici material.

Ce vrea să fie Astra în viitor?

Din cele înșirate mai sus e limpede că „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura și Cultura Poporului Român” are programul de muncă bine stabilit, pentru viitor, prin înseși inițiativele luate în ultimii zece ani mai ales și care formează și programul de muncă al prezentului: Directiva biopolitică în educarea maselor; Grijă mare de sănătatea trupeză și sufletească a poporului, cu sfaturi și îndrumări igienice; înființarea pretutindeni a organizației „Șoimii Carpaților”, cu corurile și trupele lor teatrale; Continuarea și intensificarea Școlilor țărănești; înzestrarea caselor culturale și umplerea lor cu festivaluri făcute de elementele locale sau din satul vecin; Înmulțirea și augmentarea bibliotecilor populare, utilizarea mijloacelor de culturalizare din trecut; Continuarea și sporirea actualelor publicații ale „ASTREI” și ale „Secțiilor” ei, o prelucrare și o nouă ediție a „Enciclopediei Române”, cercetări monografice, ca la Măguri, în diferite regiuni ale Ardealului și Banatului și publicarea materialului adunat; adunarea și păstrarea printr-un film sonor a cântecelor și melodiilor de dans popular ce se pierd mereu; o mare propagandă pentru păstrarea și încetățenirea pretutindenea a portului național; adunarea materialului istoric documentar care se pierde; continuarea școlii țărănești de la oraș la sat prin înființarea unei însoțiri economice locale; problema Banatului și a Secuimii; cursuri și șezători, pentru meseriași și industriași români, pentru țărani ruși din mediul sătesc și stabiliți la oraș; echipe de teatru și coruri țărănești, cel puțin 3-4 sate unul; sprijinirea cu mai mari mijloace materiale a Despărțămintelor de la graniță etc.

Cu un cuvânt: continuarea și amplificarea programului de azi, schițat în capitolul anterior.

Și, mai presus de toate: refacerea solidarității naționale printr-o conștiință românească atât de vie, încât în cadrele „ASTREI” să se poată aduna din nou toată suflarea românească așa de divizată azi de luptele politice de partid. Dacă „Astrei” nu i-ar reuși în viitorul apropiat decât să refacă această solidaritate românească, să trezească simțul răspunderii, al respectării autorității, al disciplinei și încă ar merita din plin sprijinul întregii societăți românești.

La respectabila-i vârstă de 75 de ani, ea e azi mai viguroasă ca ori și când. Numai mijloacele materiale îi lipsesc. Neamul românesc din Ardeal și Banat își va face o datorie de onoare să-i dea aceste mijloace cu prilejul praznicului „ASTREI”.

Text preluat din *Transilvania* ((Buletin de tehnică a culturii.), an 67, nr. 2, martie-aprilie 1936, pp. 94-105. (Silviu-Larion Nicoară)